

SZKOŁA RZEMIEŚLNICZO-NIEDZIELNA W OPOLU LUBELSKIM W LATACH 1835–1870

Mariusz Ausz

Zakład Dydaktyki Historii
Instytut Historii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
tel. (081) 573 52 85, e-mail: ausz_m@poczta.onet.pl

Streszczenie. Działalność szkół rzemieślniczo-niedzielnich na terenie Królestwa Polskiego została zapoczątkowana dzięki zarządzeniu namiestnika Józefa Zajączka. Nakazywało ono uczącym się rzemiosła chłopcom, by uczęszczali do szkoły (przynajmniej 6 godzin tygodniowo) w celu opanowania umiejętności czytania i pisania. Cel ten miały realizować szkoły rzemieślniczo-niedzielne. Pierwsza taka szkoła powstała w 1817 r. w Warszawie. W 1830 było ich piętnaście. Po powstaniu listopadowym wiele tych szkół przestało funkcjonować. Niniejszy artykuł dotyczy szkoły w Opolu Lubelskim w okresie 1835–1870. Do 1860 r. szkoła ta funkcjonowała, mimo że nie otrzymywała obiecanych funduszy, a nauczyciele pracowali bezpłatnie. Aneks zaś zawiera spisy uczniów tej szkoły.

Słowa kluczowe: szkoła rzemieślniczo-niedzielna, szkolnictwo elementarne, Królestwo Polskie, Opole Lubelskie

Szkoły rzemieślniczo-niedzielne były oryginalnym osiągnięciem władz oświatowych Królestwa Polskiego. Powstały one w związku z nową organizacją rzemiosła, tzn. wraz ze zniesieniem dawnych przywilejów cechowych i wprowadzeniem wolnej produkcji oraz sprzedaży wszystkich wyrobów w każdej miejscowości. W 1816 r. ukazało się zarządzenie namiestnika Józefa Zajączka, opracowane przez Stanisława Staszica, mówiące m.in. o tym, by każdy rzemieślnik kształcący terminatorów posyłał ich co najmniej na 6 godzin w tygodniu do szkoły w celu opanowania nauki czytania i pisania. To zarządzenie spowodowało konieczność uruchomienia odpowiednich placówek oświatowych, które mogłyby spełnić te wymagania, miały nimi zostać szkoły rzemieślniczo-niedzielne. Program tych szkół został zatwierdzony przez Wydział Oświecenia. Obejmował on naukę czytania i pisania, cztery działania arytmetyczne, naukę rysunku technicznego oraz religii i prowadzenie nauki moralnej. Pierwsza taka szkoła powstała w Warszawie w roku 1817¹. W 1830 r. w Królestwie szkół takich było już

¹ *Historia wychowania*, pod red. Ł. Kurdybachy, Warszawa 1967, s. 174–175.

15 w tym 6 w Warszawie, po jednej natomiast w Kielcach, Radomiu, Kaliszu, Lublinie, Hrubieszowie, Płocku, Siedlcach, Łomży i Szczuczynie².

Pierwsza tego typu na Lubelszczyźnie szkoła została utworzona w Lublinie 1 stycznia 1819 r.³ W 1830 r. powstanie listopadowe zakłóciło funkcjonowanie szkół, w tym także i rzemieślniczo-niedzielnich. Wiele z nich przestało funkcjonować. W roku szkolnym 1833/34 na terenie Królestwa istniało tylko 5 szkół tego typu. Zmiany nastąpiły dopiero w 1834 r., gdy zaczęła obowiązywać nowa ustawa szkolna z 1833 r. W związku z tym ogłoszono nowe zasady urządzenia szkół rzemieślniczo-niedzielnich na prowincji i rozpoczęto prace nad odbudową i zakładaniem nowych szkół⁴.

W wyniku tych działań 15 stycznia 1835 r. powstała m.in. szkoła rzemieślniczo-niedzielną w Opolu Lubelskim, a naukę rozpoczęło w niej 38 uczniów. Szkoła w tym czasie nie posiadała żadnych funduszy na funkcjonowanie. Przyznana przez Komisję Wojewódzką dotacja dla szkół rzemieślniczych na Lubelszczyźnie (Hrubieszów, Krasnystaw, Chełm, Opole Lubelskie, Kurów, Janów, Biłgoraj i Tarnogród) w wysokości 200 złp rocznie dla każdej z wymienionych placówek, a mająca pochodzić z kas miejskich, okazała się wkrótce fikcją. Ostatecznie po porozumieniu z Biurem Kontroli i Rachunkowości przy Radzie Administracyjnej, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego przyznała uposażenie tylko dwóm szkołom rzemieślniczo-niedzielnym: w Hrubieszowie – 200 złp z funduszków skarbowych; Dubienice – 300 złp z funduszków miejskich. Zalecono więc, aby te dwie szkoły rozpoczęły pracę od 1 października według obowiązujących przepisów⁵. W pozostałych miejscowościach zalecono więc, z wyjątkiem Opolu Lubelskiego, Komisja Rządowa ze względu na małą liczbę chętnych oraz brak funduszy sprawę otwarcia szkół odłożyć na czas późniejszy.

Funkcjonująca od kilku miesięcy szkoła w Opolu, mimo braku funduszy, powinna pracować dalej. Komisja poleciła dyrektorowi gimnazjum lubelskiego, by zachęcał dalej do bezpłatnej pracy nauczyciela, obiecując, że praca ta zostanie wynagrodzona.⁶ Trudno uwierzyć, iż stan ten trwał aż do 1860 r. Wielokrotnie podejmowane próby zmiany tej sytuacji nie dawały rezultatu. 25 czerwca 1837 r. szkołę rzemieślniczą w Opolu wizytował dyrektor gimnazjum guberni lubelskiej. Wtedy to proboszcz parafii opolskiej i nauczyciel religii w opolskiej szkole obwodowej, pijar ks. Paulin Siekierzyński, przedstawił projekt rozwiązania

² K. Poznański, *Rozwój szkół rzemieślniczo-niedzielnich na Lubelszczyźnie w latach 1833–1864*, *Annales Univ. Marie Curie-Skłodowskiej*, s. F, XII, 1957, s. 223.

³ K. Poznański, *Początki szkoły rzemieślniczo-niedzielną w Lublinie*, *Rocznik Lubelski*, 1, 1958, s. 167.

⁴ K. Poznański, *Rozwój szkół...*, s. 224.

⁵ Tamże, s. 228.

⁶ Tamże, s. 228–229.

sprawy poborów dla nauczycieli, którzy pracowali już drugi rok bezpłatnie. Projekt przewidywał dobrowolną składkę cechów opolskich na ten cel. Sam proboszcz również zobowiązał się do uiszczenia kwoty 20 złp. Jednak taka propozycja musiała być zatwierdzona przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych, Duchowych i Oświecenia Publicznego, a ta z niewiadomych przyczyn projektu nie uznała. Nie został on więc zrealizowany⁷.

Funkcjonowanie szkoły przez ćwierć wieku bez żadnych funduszy i bezpłatna praca nauczycieli możliwa była tylko dzięki temu, że szkoła rzemieślniczo-niedzielna w Opolu korzystała z lokali i nauczycieli pracujących w tamtejszych szkołach – elementarnej i obwodowej. Bez tego zaplecza, najprawdopodobniej niemożliwe byłoby jej tak długie funkcjonowanie bez środków finansowych. Do połowy 1838 r. opolska szkoła rzemieślniczo-niedzielna korzystała z pomieszczeń szkoły obwodowej, a od roku szkolnego 1838/39 zajęcia odbywały się w sali szkoły elementarnej, która z kolei mieściła się w budynku klasztorным ks. pijarów⁸.

Pierwszymi nauczycielami w opolskiej szkole rzemieślniczo-niedzielnej byli Cyprian Kanikowski, nauczyciel szkoły obwodowej, który uczył czytania i rachunków, oraz Ignacy Komorowski, nauczyciel szkoły obwodowej, uczący pisania, rysunku technicznego. Cyprian Kanikowski po pewnym czasie przestał wierzyć w zapewnienia władz o przyznaniu wynagrodzenia, gdy wzrosną fundusze miejskie. Dlatego też we wrześniu 1836 r. poprosił o zgodę na zwolnienie z pracy w szkole rzemieślniczo-niedzielnej, jako powód podając nadmiar obowiązków w szkole obwodowej. Jego miejsce zajął nauczyciel szkoły elementarnej Franciszek Sikorski, który już od marca 1835 r. zabiegał o to stanowisko, licząc, że praca ta zapewni mu dodatkowe dochody, ponieważ zarobki nauczyciela szkoły elementarnej, jak twierdził, starczą ledwie na życie⁹. Niestety jego nadzieje nie spełniły się i przez kilkanaście lat pracował w szkole (aż do roku szkolnego 1847/48 włącznie), nie pobierając dodatkowego wynagrodzenia. Na początku lat 40. Sikorski uczył także śpiewu kościelnego w szkole obwodowej¹⁰. Również proboszcz parafii opolskiej ks. P. Siekierzyński, zasłużony wieloletni rektor szkoły wydziałowej opolskiej – odmówił pracy w szkole rzemieślniczo-niedzielnej, gdzie nauczał religii i katechizmu. Jako powód swej odmowy podał zbyt dużą liczbę obowiązków. Nauka trwała w dzień świąteczny, w którym liczba

⁷ WAPL, GWL, sygn. 965, Akta szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w mieście Opolu., brak pag.

⁸ Tamże, Raport roczny o szkole rzemieślniczo-niedzielnej w mieście Opolu Obwodzie Lubelskim Guberni Lubelskiej na rok szk. 1837 i następne, b. pag.

⁹ WAPL, GWL, sygn. 965, Akta szkoły..., brak pag.; Patrz także K. Poznański, *Oświata i szkolnictwo w Królestwie Polskim 1831–1869. Lata zmagania i nadziei*, cz. 2, *Szkoły rzemieślniczo-niedzielne*, Warszawa 200, s. 59.

¹⁰ *Akt uroczysty zakończenie rocznego biegu nauk w szkole obwodowej w Opolu odbędzie się dnia 18/30 czerwca 1842 roku na który władze rządowe rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektorów tejsze szkoły imieniem całego zgromadzenia nauczycielskiego zaprasza*, Lublin 1842, s. 4.

nabożeństw była większa, a ponadto były specjalne nauki niedzielne dla uczniów szkoły elementarnej i obwodowej. Proboszcz zaproponował połączyć nauki dla uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej i uczniów szkoły opolskiej. Ks. Siekierzyński obiecywał, że nauka moralna będzie dawana uczniom w wymiarze 2 godzin przez pomocnika proboszcza. Na swoje usprawiedliwienie podawał, że nie uchyla się od prowadzenia zajęć w szkole elementarnej i obwodowej. Decyzja proboszcza raczej nie była podyktowana względami finansowymi, a faktycznie brakiem wolnego czasu¹¹. Prośba księdza skierowana była w grudniu 1835 r., w pierwszym roku funkcjonowania szkoły, trudno więc było wtedy założyć, że kwestia funduszy szkoły tak długo zostanie niezadowolona. Ks. Siekierzyński należał do zakonu pijarów, gdzie czwarty ślub zobowiązywał do nauczania, a poza tym w okresie późniejszym starał się interweniować w tej sprawie i, jak wspomniano, ofiarował kwotę na rzecz szkoły z funduszy parafialnych. W tej sytuacji nauczaniem religii i nauki moralnej zamiast ks. Siekierzyńskiego zajął się ks. Erazm Modliński.

Trzech nauczycieli o wysokich kwalifikacjach i wieloletnim doświadczeniu (np. Ignacy Komorowski nauczał jeszcze w szkole wydziałowej opolskiej od 1823 r., kiedy to szkoła prowadzona była przez pijarów¹²) znacząco wpłynęło na efekty pracy. W raporcie z 1837 r. inspektor pisał o ks. Erazmie Modlińskim, że uczył „przykładnie i z korzyścią dla uczniów”, a o Franciszku Sikorskim, że pracował „z usilną gorliwością”¹³. W lipcu 1840 szkołę opolską odwiedził wizytator generalny, który pochwalił gorliwość nauczycieli, mimo ich bezpłatnej pracy¹⁴. Jednak z czasem był tylko jeden nauczyciel, niekiedy dwóch, a tym drugim był na ogół ksiądz uczący religii i nauki moralnej. Pod koniec lat 30. XIX w. miejsce I. Komorowskiego zajął nauczyciel szkoły obwodowej Ksawery Kuczkowski¹⁵, który przestał uczyć po wakacjach 1841 r., a jego obowiązki przejął nauczyciel szkoły elementarnej. Kuczkowski jednak na przełomie września i października wrócił do pracy. W latach 1846–1848 w szkole nauczał tylko Franciszek Sikorski. W 1848 r. została zlikwidowana opolska szkoła obwodowa, w tej sytuacji szkoła rzemieślniczo-niedzielna została pozbawiona możliwości zatrudniania doświadczonych i dobrze wykształconych pedagogów. Od tego czasu nauczali w niej tylko nauczyciele szkoły elementarnej. W raporcie z roku 1849/50 wymienionych jest dwóch nauczycieli: ks. Leonard Gargilowicz oraz Tomasz Germanis, który także nauczał w szkole elementarnej. W roku następnym

¹¹ WAPL, GWL, sygn. 965, Akta szkoły..., Pismo do inspektora szkoły obwodowej w Opolu 7(19) XII 1835, brak pag.

¹² Ausz M., *Szkoły pijarskie w Lubelskiem*, rozprawa doktorska, Lublin 2000, s. 245 i następne.

¹³ WAPL, GWL, sygn. 965, Akta szkoły., Raport roczny..., na rok szk. 1837, b. pag.

¹⁴ Tamże, Raport roczny..., na rok szk. 1839/40, b. pag.

¹⁵ *Akt uroczysty...*, s. 4.

szkoła miała również dwóch nauczycieli. Kolejny zachowany raport pochodzi z 1855 r., w tym czasie uczył już inny nauczyciel – Piotr Gierasieński.

W szkole opolskiej, podobnie jak w Hrubieszowie, Szczepieszynie i Końskowoli, nauczano rysunku technicznego. Te cztery szkoły rzemieślniczo-niedzielne należały do grupy najlepszych w dyrekcji lubelskiej¹⁶. Niestety ani w tych szkołach, ani w innych nie był realizowany pełny program nauczania. Ograniczano się tylko do programu dwóch oddziałów, a pomijano naukę z oddziału trzeciego – nauczanie technologii, chemii i mechaniki¹⁷. Od roku szkolnego 1838/39 w szkole opolskiej dostosowano się do zalecenia władz i wprowadzono naukę języka rosyjskiego, a w roku szkolnym 1847/48 pojawił się przedmiot „historia świata”¹⁸.

Według przepisów dla szkół rzemieślniczo-niedzielnych z 15 grudnia 1834 r. plan nauczania musiał być zatwierdzony przez inspektora szkoły obwodowej (w Opolu był nim Jan Brodowski) lub dyrektora gimnazjum. Uczniowie mieli być podzieleni na dwie lub trzy klasy w zależności od ich wiedzy:

W klasie I, dla początkujących (w oryginale poczynających), uczniowie mieli się uczyć podstaw czytania i pisania oraz dodawania i odejmowania w piśmie i pamięci.

W klasie II, dla postępujących (zaczynających czytać), doskonalono czytanie, pisanie opanowywano pamięciowo i na piśmie cztery działania arytmetyczne, poznawano miary, wagi i monety krajowe. Zaznajamiano się z układaniem rachunków i rejestrów rzemieślniczych oraz uczono rysunku technicznego. W ramach tego przedmiotu uczniowie powinni nauczyć się posługiwania linią i cyrkiem, kopiowania wzorów odpowiednich do swego zawodu oraz rysowania z natury.

W klasie III, dla osób kończących szkołę (w przypadku szkoły opolskiej, jak i wielu innych byli to tzw. dobrze czytający) do wcześniej wymienionych przedmiotów, które miały być wykładane w szerszym zakresie, miała dojść technologia, chemia i mechanika¹⁹. Program po niewielkiej korekcie (1838 r. wprowadzono naukę języka rosyjskiego) nie został zmieniony aż do 1862 r., do tzw. reformy Wielopolskiego, kiedy to usunięto naukę języka rosyjskiego i zezwolono w miarę możliwości i potrzeb lokalnych na nauczanie oprócz niedziel i dni świątecznych także w godzinach wieczornych pozostałych dni tygodnia²⁰.

¹⁶ K. Poznański, *Oświata i szkolnictwo...*, s. 79–80 oraz K. Poznański, *Rozwój szkół rzemieślniczo-niedzielnych...*, s. 240–241.

¹⁷ K. Poznański, *Rozwój szkół rzemieślniczo-niedzielnych...*, s. 240.

¹⁸ WAPL, GWL, sygn. 965, Akta szkoły..., Raport o postępach i sprawowaniu uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu z I kwartału 1839 r. oraz 1847/48, brak pag.

¹⁹ K. Poznański, *Oświata i szkolnictwo...*, s. 75–76.

²⁰ Tamże, s. 76.

Dzięki zachowanym dokumentom można odtworzyć przebieg nauki w szkole opolskiej pod względem organizacyjnym oraz dowiedzieć się, jak realizowano w niej program nauczania. W każdą niedzielę i dzień świąteczny za kwadrans ósma rozlegał się „dzwonek studencki”, na dźwięk którego wszyscy uczniowie mieli zebrać się w budynku szkolnym, o godz. 8 drugi dzwonek zwiastował udanie się do kościoła „w przyzwoitym porządku, przy zachowaniu ścisłej skromności”. Uczniowie szkoły rzemieślniczo-niedzielnej podążali za uczniami szkoły elementarnej. Po półgodzinnej mszy i nauce uczniowie udawali się do szkoły i wtedy zaczynały się zajęcia, które trwały trzy i pół godziny. Podzielone one były na trzy tury: pierwsza 8.30 do 10.00, po tych zajęciach następowała czterogodzinna przerwa, druga od 14.00 do 15.00, trzecia od 15.00 do 16.00. Rozkład dnia był kilkakrotnie modyfikowany od 1837 r. msza zaczynała się o 8.30, a zajęcia o 9.00, które trwały do 11.00, po tym następowała przerwa, zajęcia po południu trwały od 14.00 do 16.00. W roku szkolnym 1840/41 znowu przesunięto godziny zajęć: msza była o 9.30, zajęcia od 10.00 do 12.00, potem przerwa do 14.00, zajęcia zaś kończyły się o godz. 16.00.²¹

Tabela 1. Zajęcia wg planu z roku szkolnego 1835/36

Godziny	Klasa I	Klasa II
8.30–10.00	poznawanie liter i liczb, sylabizowanie	pisanie i rysunek techniczny
14.00–15.00	religia, katechizm oraz nauka moralna	religia, katechizm oraz nauka moralna
15.00–16.00	pisanie liter i liczb	czytanie i rachunki na pamięć

W szkole opolskiej uczono tzw. metodą zwyczajną, w pierwszym i drugim kwartale roku szkolnego 1838/39 przerobiono następujący materiał:

W klasie I z języka polskiego i rosyjskiego „poznawano litery”, potem uczono się „zgłoskowania sylab kilkugłoskowych”, pisania liter dużych i małych oraz cyfr. Później wiedzę tę stosowano w praktyce; z religii uczono „całego pacierza przytem przykazań boskich i kościelnych”.

W klasie II na religii uczono o wierze, na nauce moralnej mówiono o posłuszeństwie, pracowitości i nałogu, na nauce czytania po polsku jedni czytali z książek drudzy z tablic Lankstra z czytania po rosyjsku składano wyrazy dwusylabowe. W ćwiczeniu pisania zarówno po polsku, jak i po rosyjsku pisano wyrazy jednozgłoskowe oraz teksty dyktowane przez monitora. Na arytmetyce „kreślono” liczby oraz dodawano i odejmowano. Te umiejętności ćwiczone praktycznie.

W klasie III na religii mówiono o Duchu św., o odpuszczeniu grzechów i zmartwychwstaniu ciał. Na nauce moralnej uczono o szukaniu nauki, o rzetelności i wdzięczności. Z nauki czytania po polsku – ćwiczenie czytania i rozu-

²¹ WAPL, GWL 965, Akta szkoły..., Rozkład godzin szkoły rzemieślniczo-niedzielnej; Raport roczny..., na rok szk. 1837 r. oraz 1840/41 r., b. pag.

mienia tekstu; po rosyjsku – czytanie z tłumaczeniem oraz z tablic obowiązujących w szkole elementarnej. Z nauki pisania – ćwiczone kaligrafię języka polskiego i rosyjskiego. Na lekcjach rysunku technicznego podawano podstawy tej dziedziny, stosując je do profesji rzemieślniczych uczniów. Na lekcjach arytmetyki wykładano cztery działania proste i ich zastosowanie w praktyce.²²

Jak wynika z porównania, w praktyce program nauczania w szkole opolskiej był znacznie skromniejszy niż w założeniach. Ten problem dotyczył niestety większości szkół rzemieślniczo-niedzielnych, mimo to, jak wcześniej wspomnieliśmy, szkoła ta prezentowała najwyższy poziom nauczania w grupie tych szkół w guberni lubelskiej.

Szkoła opolska rozpoczęła działalność w marcu 1835 r., pierwszy nabór do szkoły odbył się 18 lutego i wtedy też zapisała się większość uczniów (30 osób), do 15 marca zapisanych było już 36 uczniów, 1 kwietnia liczba ta wynosiła 40 osób, a w spisie z 5 listopada 1835 r. wzrosła do 47 uczniów. W raporcie z 9 sierpnia 1836 r. podsumowującym rok szkolny 1835/36, znajdujemy 53 uczniów²³. Dzięki dokumentom możemy poznać, jakie rzemiosła w tym czasie dominowały w mieście. Zdecydowanie na pierwszym miejscu byli szewcy, a po nich sukiennicy, następnie zaś przedstawiciele innych rzemiosł. Według spisu z 5 listopada 1835 r. do szkoły uczęszczało 15 czeladników i 32 terminatorów. Wśród czeladników aż 9 reprezentowało szewców, 3 sukienników, po 1 ślusarzy, murarzy i kowali. Wśród terminatorów natomiast było 15 szewców, 9 sukienników, 4 kowali, 1 stolarz, 1 ślusarz, 1 rymarz, 1 powroźnik²⁴. Sumując, do szkoły uczęszczało 24 szewców, 12 sukienników, 5 kowali, 2 ślusarzy, 1 murarz, 1 stolarz, 1 rymarz i 1 powroźnik. Dla porównania w 1840 r. na 50 uczniów było 29 szewców, 10 sukienników, 6 ślusarzy, 3 powroźników, 2 stolarzy, a w 1841 r. na 34 uczniów przypadało 20 szewców, 6 sukienników, 2 kowali, 2 powroźników, 2 tkaczy, 1 stolarz i 1 rymarz²⁵.

Dużym problemem szkoły opolskiej, tak jak w innych szkołach tego typu, była spora absencja wśród uczniów. Każdego roku do szkoły nie zapisywało się lub po zapisaniu do niej nie uczęszczało od kilku do kilkunastu uczniów, część zaś uczęszczała bardzo nieregularnie. Jako że problem ten był powszechny, zainteresowały się nim władze oświatowe. Z oficjalnego pisma dowiadujemy się, iż za taki stan rzeczy odpowiadają w większości przypadków majstrzy, a nie uczniowie. To oni często nie posyłają do szkoły lub zabraniają chodzenia do niej, ponieważ w tym czasie wykorzystują uczniów do różnych posług. Chcąc

²² Tamże, Raport o postępach i sprawowaniu się uczniów..., 16/28 III 1839 r., b. pag.

²³ WAPL, GWL sygn. 965, Akta szkoły..., Spis czeladzi i terminatorów przy rzemieślnikach w mieście Opolu znajdującej się do Szkoły rzemieślniczo-niedzielnej należnej, 5 XI 1835 r. oraz Raport za rok szkolny 1835/36, b. pag.

²⁴ Tamże, Spis czeladzi i terminatorów..., b. pag.

²⁵ Tamże oraz Raport za rok szk. 1839/40, 16(28) VII 1840; Raport za rok szk. 1840/41, 15(27) 1841, b. pag.

w pewnym stopniu ograniczyć ten proceder, władze nałożyły kary. Jeżeli uczeń opuszczał zajęcia z winy majstra, na tego nakładało się karę 30 kopiejek srebrnych. Jeżeli uczeń opuszczał zajęcia samowolnie, dostawał karę od 3 do 10 różg²⁶.

Szkoła rzemieślniczo-niedzielną w Opolu Lubelskim odegrała pewną rolę w alfabetyzacji mieszkańców tego miasteczka, trafiali do niej tak analfabeci, jak i mający już podstawy pisania i czytania. Jedni zdobywali więc tylko podstawy tych umiejętności, drudzy je doskonalili. Nie zawsze efekty tej nauki były trwałe i część uczniów po skończeniu nauki popadała we wtórny analfabetyzm. Na pewno wpływ na to miał wiek, w jakim chłopcy trafiali do szkoły (10 do 24 lat). Zdobyta wiedza przyszłych rzemieślników w pewien sposób wpływała na rozwój miejscowości. Niestety w drugiej połowie lat 60. XIX w. szkoła powoli upadała, liczba uczniów w 1870 r. spadła do 10 (tab. 2). Niewątpliwie na taki stan rzeczy wpływ miało także pozbawienie w tym czasie Opoła Lubelskiego praw miejskich w wyniku represji popowstaniowych.

Tabela 2. Liczba uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim w latach 1835–1870

Rok	Liczba uczniów
1835/36	53
1836/37	45
1837/38	41
1838/39	45
1839/40	50
1840/41	34
1846/47	30
1847/48	32
1849/50	33
1850/51	28
1854/55	34
1855/56	31
1858/58	30
1859/60	37
1860/61	39
1862/63	31
1863/64	30
1869/70	10

Źródło: WAPL, GWL sygn. 965, Raporty roczne, Spisy uczniów, b. pag. oraz K. Poznański, *Oświata i szkolnictwo...*, s. 148

²⁶ WAPL, GWL sygn. 958, Pismo do Rządu Gubernialnego Lubelskiego, 24 XI (11 XIII) 1842 r., s. 114–115.

ANEKS²⁷

Tabela 3. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej Opolu Lubelskim za rok szk. 1835/36

Lp.	Data wpisu	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja
1	18 II 1835	Arfist Antoni	16	uczeń szewski
2	18 II 1835	Barcicki Tomasz	18	czeladnik sukienniczy
3	18 II 1835	Brylski Józef	18	czeladnik szewski
4	1 III 1835	Brysiewicz Roman	15	uczeń ślusarski
5	29 III 1835	Cynarski Ignacy	15	uczeń powroźniczy
6	18 II 1835	Czekajski Jan	15	uczeń szewski
7	7 VI 1835	Czekajski Kazimierz	15	uczeń szewski
8	15 III 1835	Dąbrowski Paweł	16	uczeń sukienniczy
9	25 X 1835	Dobrzyński Michał	22	czeladnik kowalski
10	22 II 1835	Filipowicz Aleksander	19	uczeń kowalski
11	18 II 1835	Freund Antoni	17	uczeń sukienniczy
12	10 V 1835	Frydecki Antoni	14	uczeń sukienniczy
13	18 II 1835	Frydecki Józef	24	czeladnik sukienniczy
14	18 II 1835	Gąsiorowski Feliks	20	czeladnik szewski
15	18 X 1835	Gołębiowski Wincenty	16	uczeń kowalski
16	8 III 1835	Grabski Paweł	15	uczeń sukienniczy
17	18 II 1835	Gruszczyński Wincenty	19	uczeń szewski
18	8 III 1835	Krzczkowski Kazimierz	16	uczeń szewski
19	18 II 1835	Krzczkowski Mikołaj	16	uczeń szewski
20	18 II 1835	Kwiatkowski Aleksander	18	czeladnik sukienniczy
21	5 IV 1835	Ludwiński Ignacy	16	uczeń sukienniczy
22	18 II 1835	Łopacki Jan	15	uczeń szewski
23	18 II 1835	Łopacki Karol	18	czeladnik szewski
24	18 II 1835	Łopoczka Paweł	18	uczeń szewski
25	18 II 1835	Makowiecki Józef	18	czeladnik szewski
26	18 II 1835	Matyjaszewski Kazimierz	18	czeladnik szewski
27	18 II 1835	Mońdzik Łukasz	20	czeladnik szewski
28	18 II 1835	Nater* Mikołaj	18	czeladnik szewski
29	18 II 1835	Oczkowski Józef	20	czeladnik szewski
30	18 II 1835	Odorowski Franciszek	15	uczeń szewski
31	8 III 1835	Ostrowski Stanisław	21	czeladnik murarski
32	26 IV 1835	Piątkowski Michał	17	uczeń szewski
33	18 II 1835	Pierzchalski Józef	19	czeladnik szewski
34	1 III 1835	Pierzchalski Michał	17	uczeń szewski

²⁷ WAPL, GWL sygn. 965, Akta szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w mieście Opolu, Spis czeladzi i terminatorów..., oraz Spisy uczniów z poszczególnych lat, b. pag.

35	18 II 1835	Piłat Antoni	18	uczeń szewski
36	18 II 1835	Polański Marcin	15	uczeń szewski
37	18 X 1835	Rybka Nikodem	15	uczeń sukienniczy
38	18 II 1835	Rzepczyński Ignacy	17	uczeń kowalski
39	18 II 1835	Sobieszczański Wojciech	15	uczeń sukienniczy
40	22 III 1835	Stengierski Wojciech	17	uczeń rymarski
41	18 II 1835	Stępniać Józef	19	uczeń szewski
42	18 II 1835	Świątek Karol	19	uczeń sukienniczy
43	18 II 1835	Tarłowski Seweryn	18	czeladnik ślusarski
44	18 II 1835	Tarłowski Szczepan	15	uczeń stolarski
45	18 II 1835	Wiśniewski Kajetan	16	uczeń szewski
46	11 III 1835	Wolfram Teodor	17	uczeń kowalski
47	18 II 1835	Woźnicki Józef	16	uczeń sukienniczy

* Nazwisko to występuje w dwójakiej formie Nater lub Nader, tak jak i kilka innych (m.in. Freund – Frañt, Frandt; Cholewiński – Holewiński) autor zachował zgodność pisowni z dokumentem. Problem podobny występuje z wiekiem uczniów tu również występują rozbieżności w przypadku wieku niektórych osób, dlatego trudno jest określić, które dane są poprawne.

Tabela 4. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej Opolu Lubelskim
za I kwartał – rok szk. 1838/39

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja	Postęp w nauce	Od ilu lat w szkole i z jakimi umiejętnościami ją rozpoczął
1	Arfist Antoni	20	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
2	Arszynowski Feliks	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
3	Arszynowski Stanisław	20	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
4	Brysiewicz Roman	17	ślusarz	dostateczny	3 lata – znał litery
5	Cholewiński Ignacy	13	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
6	Cukrzyński Piotr	14	rymarz	dostateczny	1 rok – zaczynał czytać
7	Czaplicki Szymon	18	szewc	dostateczny	1 rok – nic nie umiał
8	Czekajski Jan	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
9	Czekajski Kazimierz	14	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
10	Dąbrowski Paweł	16	sukiennik	dostateczny	2 lata – znał litery
11	Frañt Stanisław	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
12	Frydecki Adam	14	sukiennik	mały	1 miesiąc – nic nie umiał
13	Frydecki Antoni	14	sukiennik	mierny	2 lata – nic nie umiał
14	Frydecki Stanisław	12	sukiennik	mierny	1 rok – nic nie umiał
15	Grabski Paweł	20	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
16	Jarosławski Michał	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
17	Juśkiewicz Piotr	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
18	Kocon Antoni	16	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
19	Krzeczkowski Mikołaj	17	szewc	dostateczny	3 lata – zaczynał czytać
20	Krzeszkowski Kazimierz	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery

21	Ludwiński Ignacy	16	sukiennik	mierny	2 lata – znał litery
22	Łopacki Jan	18	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
23	Łopoczka Paweł	20	szewc	mierny	3 lata – nic nie umiał
24	Mazurkiewicz Jan	17	stolarz	dostateczny	2 lata – zaczynał czytać
25	Misztalewicz Józef	16	sukiennik	dostateczny	1 rok – znał litery
26	Nader Szczepan	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
27	Pęchszyk Franciszek	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
28	Piątkowski Adam	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
29	Pierzchalski Karol	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
30	Pierzchalski Michał	16	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
31	Pierzchalski Szymon	12	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
32	Rybka Nikodem	16	sukiennik	dostateczny	3 lata – znał litery
33	Rzepczyński Aleksander	16	kowal	mierny	1 rok – znał litery
34	Rzepczyński Ignacy	19	kowal	dostateczny	3 lata – znał litery
35	Sobieściański Wojciech	16	sukiennik	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
36	Szafrąński Józef	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
37	Szafrąński Wawrzyniec	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
38	Szczepański Antoni	16	szewc	dostateczny	3 lata – nic nie umiał
39	Szlachetka Jan	13	szewc	mały	1 rok – nic nie umiał
40	Śliwiński Antoni	16	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
41	Tarłowski Józef	15	ślusarz	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
42	Tarłowski Szczepan	18	stolarz	dostateczny	3 lata – znał litery
43	Toder Andrzej	16	szewc	mały	1 rok – nic nie umiał
44	Tupadło Szczepan	17	kowal	mały	1 rok – nic nie umiał
45	Walkiewicz Wacław	13	szewc	mały	1 miesiąc – nic nie umiał
46	Walkiewicz Wawrzyniec	16	kowal	mały	1 rok – nic nie umiał
47	Wieczorek Jan	15	tkacz	mierny	1 rok – nic nie umiał
48	Wiśniewski Kajetan	19	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
49	Wiśniewski Wincenty	17	sukiennik	dostateczny	1 rok – zaczynał czytać
50	Włodek Julian	14	tkacz	dostateczny	1 rok – zaczynał czytać
51	Woźnicki Józef	17	sukiennik	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
52	Wypychowski Jan	17	sukiennik	dostateczny	1 rok – nic nie umiał

Tabela 5. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za II kwartał – rok szkolny 1838/39

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja	Postęp w nauce	Od ilu lat w szkole i z jakimi umiejętnościami ją rozpoczął
1	Arfist Antoni	20	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
2	Arszynowski Feliks	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
3	Brysiewicz Roman	17	ślusarz	dostateczny	3 lata – znał litery
4	Cholewiński Ignacy	13	szewc	dostateczny	1 rok – nic nie umiał

5	Cukrzyński Piotr	14	rymarz	dostateczny	1 rok – nic nie umiał
6	Czaplicki Szymon	18	szewc	dostateczny	1 rok – znał litery
7	Czekajski Jan	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
8	Czekajski Kazimierz	14	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
9	Dąbrowski Paweł	16	sukiennik	dostateczny	3 lata – znał litery
10	Frańt Stanisław	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
11	Frydecki Adam	14	sukiennik	mały	1 rok – nic nie umiał
12	Frydecki Antoni	14	sukiennik	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
13	Frydecki Stanisław	12	sukiennik	dostateczny	1 rok – nic nie umiał
14	Jarosławski Michał	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
15	Juśkiewicz Piotr	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
16	Kocon Antoni	16	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
17	Krzeczkowski Mikołaj	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
18	Krzczkowski Kazimierz	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
19	Ludwiński Ignacy	16	sukiennik	mały	2 lata – nic nie umiał
20	Łopacki Jan	18	szewc	dostateczny	3 lata – zaczynał czytać
21	Łopoczka Paweł	20	szewc	mały	3 lata – nic nie umiał
22	Mazurkiewicz Jan	17	stolarz	dostateczny	2 lata – zaczynał czytać
23	Misztalewicz Józef	16	sukiennik	dostateczny	1 rok – nic nie umiał
24	Nader Szczepan	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
25	Pęchczyk Franciszek	13	kowal	mierny	1 rok – nic nie umiał
26	Piątkowski Adam	17	szewc	dostateczny	3 lata – znał litery
27	Pierchalski Karol	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
28	Pierchalski Michał	16	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
29	Pierchalski Szymon	12	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
30	Rybka Nikodem	16	sukiennik	dostateczny	3 lata – znał litery
31	Rzepczyński Ignacy	19	kowal	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
32	Sobieściański Wojciech	16	sukiennik	dostateczny	3 lata – znał litery
33	Szafrański Józef	14	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
34	Szafrański Wawrzyniec	18	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
35	Szczepański Antoni	16	szewc	dostateczny	3 lata – nic nie umiał
36	Szlachetka Jan	13	kowal	mierny	1 rok – nic nie umiał
37	Śliwiński Antoni	16	szewc	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
38	Tarłowski Józef	15	ślusarz	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
39	Tarłowski Szczepan	18	stolarz	dostateczny	3 lata – znał litery
40	Toder Andrzej	16	szewc	mały	1 rok – nic nie umiał
41	Tupałdo Szczepan	17	kowal	mały	1 rok – nic nie umiał
42	Walkiewicz Wacław	13	szewc	mierny	1 rok – nic nie umiał
43	Walkiewicz Wawrzyniec	16	kowal	mierny	1 rok – nic nie umiał
44	Wieczorek Jan	15	tkacz	mierny	1 rok – nic nie umiał
45	Wiśniewski Wincenty	17	sukiennik	dostateczny	1 rok – nic nie umiał
46	Włodek Julian	14	tkacz	dostateczny	1 rok – nic nie umiał

47	Woźnicki Józef	17	sukiennik	dostateczny	2 lata – nic nie umiał
48	Wypychowski Jan	17	sukiennik	dostateczny	1 rok – nic nie umiał

Tabela 6. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za I kwartał – rok szkolny 1840/41

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja	Od ilu lat w szkole i z jakimi umiejętnościami ją rozpoczął
1	Arfist Antoni	20	szewc	2 lata – nic nie umiał
2	Arszynowski Feliks	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
3	Barcicki Franciszek	14	sukiennik	1 rok – nic nie umiał
4	Cholewiński Ignacy	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
5	Cukrzyński Piotr	15	rymarz	2 lata – nic nie umiał
6	Czekajski Jan	18	szewc	3 lata – znał litery
7	Czekajski Kazimierz	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
8	Dąbrowski Paweł	17	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
9	Frańt Stanisław	13	szewc	2 lata – nic nie umiał
10	Frydecki Adam	15	sukiennik	2 lata – nic nie umiał
11	Frydecki Antoni	15	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
12	Grzegorzowski Kajetan	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
13	Jarosławski Michał	15	szewc	1 rok – nic nie umiał
14	Juśkiewicz Piotr	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
15	Kocon Antoni	17	szewc	2 lata – nic nie umiał
16	Koziński Franciszek	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
17	Kraleski Jan	14	powroźnik	1 rok – nic nie umiał
18	Krzeczkowski Franciszek	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
19	Nader Szczepan	18	szewc	1 rok – nic nie umiał
20	Piątkowski Adam	17	szewc	3 lata – nic nie umiał
21	Pierzchalski Karol	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
22	Pierzchalski Michał	16	szewc	1 rok – nic nie umiał
23	Pierzchalski Szymon	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
24	Pogonowski Apolinary	19	tkacz	2 lata – nic nie umiał
25	Rybka Nikodem	17	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
26	Sobieściański Wojciech	17	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
27	Staszewski Wawrzyniec	13	szewc	2 lata – nic nie umiał
28	Szafranski Józef	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
29	Śliwiński Antoni	17	szewc	2 lata – nic nie umiał
30	Świątkowski Franciszek	18	szewc	1 rok – nic nie umiał
31	Tarłowski Józef	19	ślusarz	2 lata – nic nie umiał
32	Tarłowski Szczepan	19	stolarz	2 lata – nic nie umiał
33	Walkiewicz Wacław	14	szewc	2 lata – nic nie umiał

34	Walkiewicz Wawrzyniec	16	szewc	1 rok – nic nie umiał
35	Wieczorek Jan	17	tkacz	2 lata – nic nie umiał
36	Woźnicki Józef	18	sukiennik	2 lata – nic nie umiał
37	Wróblewski Seweryn	16	kowal	1 rok – nic nie umiał
38	Żuchowski Wojciech	14	powroźnik	1 rok – nic nie umiał

Tabela 7. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za II kwartał – rok szk. 1840/41

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja	Od ilu lat w szkole i z jakimi umiejętnościami ją rozpoczął
1	Arszynowski Feliks	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
2	Barcicki Franciszek	14	sukiennik	1 rok – nic nie umiał
3	Cholewiński Ignacy	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
4	Cukrzyński Piotr	15	rymarz	2 lata – nic nie umiał
5	Czekajski Jan	18	szewc	2 lata – nic nie umiał
6	Czekajski Kazimierz	15	szewc	4 lata – nic nie umiał
7	Dąbrowski Paweł	17	sukiennik	4 lata – nic nie umiał
8	Frandt Stanisław	18	szewc	1 rok – nic nie umiał
9	Frydecki Adam	15	szewc	1 rok – nic nie umiał
10	Frydecki Antoni	15	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
11	Grzegorzowski Kajetan	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
12	Jarosławski Michał	15	szewc	1 rok – nic nie umiał
13	Juśkiewicz Piotr	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
14	Kocon Antoni	17	szewc	2 lata – nic nie umiał
15	Koziński Franciszek	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
16	Kraleski Jan	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
17	Krzczkowski Franciszek	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
18	Nader Szczepan	18	szewc	2 lata – nic nie umiał
19	Pierchalski Karol	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
20	Pierchalski Szymon	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
21	Pogonowski Apolinary	19	powroźnik	2 lata – nic nie umiał
22	Rybka Nikodem	17	szewc	3 lata – nic nie umiał
23	Sobieszczański Wojciech	17	powroźnik	3 lata – nic nie umiał
24	Staszewski Wawrzyniec	13	sukiennik	2 lata – nic nie umiał
25	Szafrński Józef	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
26	Śliwiński Antoni	17	sukiennik	2 lata – nic nie umiał
27	Świątkowski Franciszek	18	szewc	2 lata – nic nie umiał
28	Tarłowski Szczepan	19	szewc	3 lata – nic nie umiał
29	Walkiewicz Wacław	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
30	Walkiewicz Wawrzyniec	16	szewc	2 lata – nic nie umiał

31	Wieczorek Jan	17	tkacz	2 lata – nic nie umiał
32	Woźnicki Józef	18	stolarz	1 rok – nic nie umiał
33	Wróblewski Seweryn	16	szewc	1 rok – nic nie umiał
34	Żachowski Wojciech	14	tkacz	1 rok – nic nie umiał

Tabela 8. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za I kwartał – rok szk. 1841/42

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Profesja	Od ilu lat w szkole i z jakimi umiejętnościami ją rozpoczął
1	Arszynowski Feliks	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
2	Bociarski Walerian	13	piekarz	1 rok – nic nie umiał
3	Cholewiński Ignacy	16	szewc	2 lata – nic nie umiał
4	Czekajski Jan	18	szewc	3 lata – nic nie umiał
5	Frydecki Adam	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
6	Frydecki Stanisław	13	sukiennik	2 lata – nic nie umiał
7	Grzegorzowski Kajetan	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
8	Jarosławski Michał	17	szewc	2 lata – nic nie umiał
9	Juśkiewicz Piotr	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
10	Kocon Antoni	17	szewc	2 lata – nic nie umiał
11	Koziński Franciszek	15	szewc	2 lata – nic nie umiał
12	Kraleski Jan	14	powroźnik	2 lata – nic nie umiał
13	Krzeczowski Franciszek	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
14	Łopacki Ignacy	12	szewc	1 rok – nic nie umiał
15	Łopacki Tomasz	12	szewc	1 rok – nic nie umiał
16	Nabrzuchowski Jan	13	rymarz	1 rok – nic nie umiał
17	Nater Szczepan	18	szewc	2 lata – nic nie umiał
18	Pierchalski Karol	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
19	Pierchalski Szymon	13	szewc	2 lata – nic nie umiał
20	Pogonowski Apolinary	18	powroźnik	2 lata – nic nie umiał
21	Sobieściański Wojciech	18	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
22	Soczyński Piotr	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
23	Staszewski Wawrzyniec	14	szewc	2 lata – nic nie umiał
24	Śliwiński Antoni	17	szewc	3 lata – nic nie umiał
25	Świątkowski Franciszek	18	szewc	2 lata – nic nie umiał
26	Tarłowski Józef	18	ślusarz	2 lata – nic nie umiał
27	Walkiewicz Wacław	14	szewc	1 rok – nic nie umiał
28	Walkiewicz Wawrzyniec	16	kowal	2 lata – nic nie umiał
29	Woźnicki Józef	18	sukiennik	3 lata – nic nie umiał
30	Wróblewski Seweryn	15	kowal	2 lata – nic nie umiał
31	Żuchowski Wojciech	12	tkacz	2 lata – nic nie umiał

Tabela 9. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za IV kwartał – roku szk. 1854/55

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Barcicki Stefan	18	dość dobry
2	Bartler Andrzej	17	d. dobry
3	Czajkowski Stanisław	17	d. dobry
4	Frydecki Walenty	14	mierny
5	Frańt Ignacy	13	dobry
6	Grzegorzewski Franciszek	20	mały
7	Grzegorzewski Paweł	18	mały
8	Głazowski Michał	17	mierny
9	Holewiński Stanisław	15	mały
10	Hapcia Franciszek	15	mały
11	Jakubowski Michał	15	dobry
12	Krzeczkowski Stanisław	15	dobry
13	Krzeczkowski Szczepan	17	dobry
14	Koziński Michał	16	mały
15	Łukasiewicz Antoni	14	mierny
16	Łopacki Stanisław	14	mały
17	Łopacki Andrzej	15	mały
18	Mędrkiewicz Karol	14	d. dobry
19	Matyjaszewski Franciszek	17	dobry
20	Nader Stanisław	15	mały
21	Oczkowski Franciszek	13	dobry
22	Porymski Józef	18	mały
23	Porymski Jan	14	mały
24	Pawka Jan	14	mały
25	Polański Piotr	19	mierny
26	Polański Franciszek	14	mierny
27	Piłat Łukasz	15	celujący
28	Plisiecki Andrzej	14	mały
29	Rybka Eugeniusz	15	mały
30	Rybka Hipolit	14	mały
31	Świątkowski Józef	16	celujący
32	Sprężyna Paweł	14	dobry
33	Tarłowski Wincenty	14	mały
34	Wysocki Antoni	17	dobry

Tabela 10. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za I kwartał rok szk. 1855/56

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Barcicki Stefan	18	d. dobry
2	Bartler Andrzej	17	mierny
3	Czajkowski Stanisław	17	mierny
4	Frydecki Walenty	14	mały
5	Frańt Ignacy	13	dobry
6	Głazowski Michał	17	mierny
7	Grzegorzewski Franciszek	20	mierny
8	Grzegorzewski Paweł	18	mały
9	Holewiński Stanisław	15	mały
10	Krzczkowski Stanisław	15	d. dobry
11	Krzczkowski Szczepan	17	dobry
12	Koziński Michał	16	mały
13	Łukasiewicz Antoni	16	mierny
14	Łopacki Stanisław	14	mierny
15	Łopacki Andrzej	15	mały
16	Matyjaszewski Franciszek	17	d. dobry
17	Nader Stanisław	15	mały
18	Nader Andrzej	14	d. dobry
19	Oczkowski Franciszek	13	mierny
20	Porymski Józef	18	mały
21	Porymski Jan	14	mały
22	Pawka Jan	14	mały
23	Polański Piotr	19	mały
24	Polański Franciszek	14	mały
25	Piłat Łukasz	15	d. dobry
26	Plisiecki Andrzej	14	mały
27	Rybka Eugeniusz	15	mierny
28	Rybka Hipolit	14	mały
29	Świątkowski Józef	16	dobry
30	Tarłowski Wincenty	14	mierny
31	Wysocki Antoni	17	celujący

Tabela 11. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za IV kwartał rok szk. 1855/56

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Czajkowski Stanisław	18	mierny
2	Czekański Stanisław	10	mały
3	Frydecki Walenty	15	dobry

4	Frańt Ignacy	14	dobry
5	Gałecki Józef	16	celujący
6	Grzegorzewski Franciszek	20	mierny
7	Grzegorzewski Paweł	18	mały
8	Głazowski Michał	17	dobry
9	Holewiński Stanisław	15	mierny
10	Hapcia Franciszek	14	mały
11	Krzczkowski Stanisław	16	dobry
12	Krzczkowski Szczepan	17	dostateczny
13	Koziński Michał	16	mierny
14	Łukasiewicz Antoni	17	dostateczny
15	Łopacki Stanisław	14	mały
16	Łopacki Andrzej	12	mierny
17	Łopacki Franciszek	13	mały
18	Łopacki Michał	12	mały
19	Matyjaszewski Franciszek	16	dobry
20	Nader Stanisław	14	mierny
21	Niewczas Franciszek	12	dostateczny
22	Porymski Józef	15	mierny
23	Porymski Jan	14	mały
24	Polański Piotr	20	mały
25	Polański Franciszek	18	mierny
26	Piłat Łukasz	15	celujący
27	Piłat Jan	14	mierny
28	Poniecki Józef	14	mały
29	Świątkowski Józef	18	celujący
30	Szczepański Stanisław	14	mały
31	Tarłowski Wincenty	14	mały

Tabela 12. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za III kwartał rok szk. 1858/59

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1.	Barcicki Jan	18	celujący
2.	Brylski Mikołaj	18	mały
3.	Bielecki Józef	17	dobry
4.	Czajkowski Stanisław	19	dobry
5.	Frańdt Ignacy	16	dostateczny
6.	Frańdt Edward	14	dostateczny
7.	Fell Paweł	14	dostateczny
8.	Głazowski Antoni	18	dostateczny
9.	Gołębioski Stanisław	17	mały

10	Giejda Feliks	19	mały
11	Gąsiorowski Franciszek	15	mały
12	Hapcia Kazimierz	12	mały
13	Janas Paweł	15	mały
14	Komorowski Józef	18	celujący
15	Krzczkowski Szczepan	18	dostateczny
16	Kulczycki Marcin	14	mierny
17	Łopacki Andrzej	13	mierny
18	Łopacki Franciszek	14	mierny
19	Łopacki Michał	16	mierny
20	Łukasiewicz Kazimierz	18	mierny
21	Makowiecki Walenty	14	celujący
22	Markiewicz Franciszek	20	mierny
23	Nater Andrzej	18	mały
24	Niewczas Franciszek	14	mierny
25	Poniecki Stanisław	16	mierny
26	Śmiech Stanisław	18	dostateczny
27	Szczepański Stanisław	16	mierny
28	Todor Józef	14	mały
29	Wrochiński Dionizy	14	dobry
30	Zieliński Paweł	18	mierny

Tabela 13. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za I kwartał rok szk. 1859/60

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Barcicki Jan	14	dobry
2	Bielecki Józef	15	dobry
3	Czajkowski Stanisław	17	dostateczny
4	Fell Paweł	14	dobry
5	Frañdt Ignacy	15	dobry
6	Frañdt Edward	13	dostateczny
7	Giejda Feliks	18	mały
8	Giejda Adam	14	mierny
9	Gąsiorowski Franciszek	15	mierny
10	Gołębioski Stanisław	16	mierny
11	Hapcia Kazimierz	13	mierny
12	Janas Paweł	15	dostateczny
13	Krzczkowski Szczepan	18	dostateczny
14	Łopacki Andrzej	14	dostateczny
15	Łopacki Franciszek	16	mierny
16	Łopacki Michał	13	mierny

17	Łukasiewicz Kazimierz	17	dostateczny
18	Makowiecki Walenty	15	celujący
19	Markiewicz Franciszek	20	mierny
20	Misieńkiewicz Franciszek	16	mały
21	Nater Andrzej	15	mierny
22	Poniecki Stanisław	14	mały
23	Śmiech Stanisław	18	dostateczny
24	Szczepański Stanisław	15	mały
25	Sowiński Stanisław	16	mały
26	Todór Józef	15	mały
27	Tryliński Antoni	14	mały
28	Wilczyński Walenty	16	mały
29	Zieliński Paweł	18	mały

Tabela 14. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za II kwartał rok szk. 1859/60

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Barcicki Jan	15	dostateczny
2	Bielecki Józef	15	dostateczny
3	Czajkowski Stanisław	18	dostateczny
4	Dębicki Józef	14	mały
5	Dudziński Józef	12	mały
6	Fell Paweł	16	celujący
7	Frañdt Ignacy	16	dostateczny
8	Frañdt Edward	14	mierny
9	Frañdt Józef	12	mierny
10	Frañdt Franciszek	14	mierny
11	Frydrych Wincenty	14	mały
12	Giejda Feliks	18	mały
13.	Gąsiorowski Franciszek	15	mierny
14	Gołębioski Stanisław	17	dostateczny
15	Hapcia Kazimierz	13	mały
16	Janas Paweł	15	dostateczny
17	Krzczkowski Szczepan	18	dobry
18	Łopacki Andrzej	18	dostateczny
19	Łopacki Franciszek	19	dostateczny
20	Łopacki Michał	15	dostateczny
21	Łukasiewicz Kazimierz	18	dostateczny
22	Makowiecki Walenty	16	celujący
23	Markiewicz Franciszek	20	dostateczny
24	Misieńkiewicz Franciszek	16	mały

25	Mroczkowski Leon	15	mały
26	Nater Andrzej	16	mierny
27	Nater Antoni	14	mały
28	Poniecki Stanisław	15	mierny
29	Śmiech Stanisław	17	dostateczny
30	Szczepański Stanisław	16	mierny
31	Sowiński Stanisław	15	mierny
32	Szafrński Szczepan	14	dostateczny
33	Todor Józef	15	mały
34	Wilczyński Walenty	14	mierny
35	Zieliński Paweł	16	dostateczny
36	Zarudzki Antoni	15	mały
37	Zarzycki Marceli	13	mały

Tabela 15. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za I kwartał rok szk. 1860/61

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Bielecki Józef	14	dobry
2	Brylski Mikołaj	15	mały
3	Czekajski Stanisław	12	mierny
4	Dębicki Józef	12	mierny
5	Dudziński Józef	10	mały
6	Fell Paweł	15	celujący
7	Frañdt Ignacy	18	dostateczny
8	Frañdt Edward	12	dostateczny
9	Frañdt Józef	10	dostateczny
10	Frañdt Franciszek	10	mierny
11	Gąsiorowski Franciszek	14	mierny
12	Gołębowski Stanisław	18	dobry
13	Hapcia Kazimierz	15	dostateczny
14	Janas Paweł	18	dostateczny
15	Jaworski Wawrzyniec	13	mały
16	Kępski Franciszek	14	celujący
17	Łopacki Michał	16	dobry
18	Łopacki Franciszek	15	dostateczny
19	Makowiecki Walenty	16	celujący
20	Misieńkiewicz Franciszek	13	mały
21	Mroczkowski Leon	13	mierny
22	Matyjaszewski Stanisław	12	mierny
23	Nater Andrzej	17	mierny
24	Nater Antoni	16	mierny

25	Poniecki Stanisław	17	dostateczny
26	Rągie Edward	18	dobry
27	Śmiech Stanisław	19	dobry
28	Szcepański Stanisław	17	dostateczny
29	Szafrąński Szczepan	12	dostateczny
30	Sokołowski Jakub	15	mierny
31	Todór Józef	14	mały
32	Wnuk Stanisław	18	mały
33	Wilczyński Walenty	16	dostateczny
34	Wrocheński Dionizy	15	dobry
35	Zarudzki Antoni	16	mierny
36	Zarzycki Marcei	14	mały
37	Zieliński Paweł	18	dobry
38	Żarczyński Feliks	15	dobry
39	Żarczyński Michał	13	dobry

Tabela 16. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za II kwartał rok szk. 1860/61

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce
1	Bielecki Józef	14	celujący
2	Błaszkwicz Stanisław	12	dobry
3	Brylski Mikołaj	13	mały
4	Czekajski Stanisław	14	mierny
5	Dębicki Józef	13	mały
6	Dudziński Józef	10	mały
7	Fell Paweł	14	celujący
8	Frańdt Edward	12	dostateczny
9	Frańdt Józef	10	dostateczny
10	Frańdt Franciszek	10	dostateczny
11	Gąsiorowski Franciszek	14	dostateczny
12	Gołębioski Stanisław	16	dobry
13	Gołębioski Karol	13	dostateczny
14	Hapcia Kazimierz	15	dostateczny
15	Janas Paweł	17	dostateczny
16	Jaworski Wawrzyniec	14	mierny
17	Kępski Franciszek	13	celujący
18	Łopacki Michał	14	dobry
19	Łopacki Franciszek	12	dostateczny
20	Makowiecki Walenty	14	dobry
21	Misienkiewicz Franciszek	12	mały
22	Mroczkowski Leon	13	mierny

23	Matyjaszewski Stanisław	16	mierny
24	Nater Andrzej	14	mierny
25	Nater Antoni	13	mierny
26	Poniecki Stanisław	15	dostateczny
27	Rągie Edward	16	dostateczny
28	Śmiech Stanisław	18	dostateczny
29	Szafrński szczepan	14	dostateczny
30	Sokołowski Jakub	16	mierny
31	Todór Józef	15	mały
32	Wilczyński Walenty	14	mierny
33	Wrocheński Dionizy	15	dobry
34	Wnuk Stanisław	18	dostateczny
35	Zarudzki Antoni	15	mały
36	Zarzycki Marcelli	14	mały
37	Zieliński Paweł	17	dobry
38	Żarczyński Feliks	15	dobry
39	Żarczyński Michał	13	dobry

Tabela 17. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za IV kwartał rok szk. 1862/63

Lp.	Nazwisko i imię	Wiek	Postęp w nauce	Uwagi
1	Barcicki Tomasz	14	celujący	nie uczęszczał
2	Cyrkler Karol	13	dobry	nie uczęszczał
3	Czekajski Stanisław	16	mały	nie uczęszczał
4	Dudziński Franciszek	10	mierny	
5	Dudziński Antoni	9	mierny	
6	Dudziński Józef	12	dostateczny	
7	Frańdt Edward	16	dostateczny	nie uczęszczał
8	Frańdt Józef	14	dostateczny	nie uczęszczał
9	Frańdt Franciszek	15	dostateczny	
10	Gąsiorowski Andrzej	13	celujący	
11	Gałecki Tomasz	10	mierny	nie uczęszczał
12	Gołębiowski Karol	12	mały	nie uczęszczał
13	Grzegorzewski Franciszek	14	mierny	nie uczęszczał
14	Hapcia Kazimierz	18	dostateczny	nie uczęszczał
15	Jarosiński Aleksander	17	celujący	
16	Jurak Andrzej	12	dostateczny	
17	Kępski Jan	14	dobry	nie uczęszczał
18	Kłak Antoni	15	dobry	
19	Kotowski Józef	15	mierny	
20	Łopacki Franciszek	16	dostateczny	nie uczęszczał

21	Łopacki Antoni	15	dobry	nie uczęszczał
22	Misieńkiewicz Franciszek	16	dostateczny	
23	Matyjaszkiewicz Stanisław	15	dostateczny	
24	Motylewski Ludwik	14	mały	nie uczęszczał
25	Nater Antoni	17	mierny	nie uczęszczał
26	Owdziejewski Paweł	15	mierny	
27	Pytlewski Karol	15	dostateczny	
28	Szafrąński Szczepan	14	dostateczny	nie uczęszczał
29	Tarłowski Wojciech	13	dostateczny	
30	Tarłowski Antoni	12	mierny	
31	Trela Wiktor	13	mierny	

Tabela 18. Lista uczniów szkoły rzemieślniczo-niedzielnej w Opolu Lubelskim
za III kwartał rok szk. 1863/64

Lp.	Nazwisko i imię	wiek	Postęp w nauce
1	Cyrkler Karol	14	celujący
2	Chrapecki Jan	16	mały
3	Dudziński Franciszek	16	mierny
4	Dudziński Antoni	15	mierny
5	Frańdt Franciszek	15	dostateczny
6	Frańdt Wincenty	18	mały
7	Frańdt Józef	15	dobry
8	Gąsiorowski Andrzej	15	celujący
9	Gołębiowski Karol	16	mały
10	Grzegorzewski Franciszek	15	mały
11	Gałęcki Tomasz	13	mierny
12	Jurak Andrzej	15	dostateczny
13	Kępski Jan	16	dobry
14	Kotowski Józef	18	mierny
15	Kotowski Franciszek	15	mierny
16	Łopacki Antoni	15	dobry
17	Motylewski Ludwik	16	mały
18	Matyjaszewski Stanisław	14	dobry
19	Owdziejewski Paweł	15	dobry
20	Pytlewski Karol	16	dobry
21	Polański Antoni	15	mały
22	Szajkowski Stanisław	15	dostateczny
23	Śliwiński Franciszek	16	mały
24	Śliwiński Józef	14	mały
25	Szafrąński Szczepan	14	dostateczny

26	Tarłowski Wojciech	14	dostateczny
27	Tarłowski Antoni	16	mały
28	Wiśniewski Józef	15	dobry
29	Zarzycki Marcei	18	mały
30	Żarczyński Michał	15	celujący

THE SUDANY SCHOOL OF HANDICRAFTS IN OPOLE LUBELSKIE IN THE YEARS 1835–1870

Summary. The work of Sunday schools of handicrafts in Congress Poland began by Józef Zajączek governor's order, according to which boys who studied the craft had to go to school to learn writing and reading (6 hours weekly at least). This aim was to be realized by Sunday schools. The first such school came into being in Warsaw in 1817. In 1830 there were fifteen such schools. A lot of them stopped functioning after the November Uprising. The present article discusses the school in Opole Lubelskie in the period between 1835 and 1870. Curiously enough, that school functioned although it did not get the money promised to it and the teachers worked without any pay. Appendix contains lists of students' names.

Key words: Sunday school of handicrafts, elementary school, Congress of Poland, Opole Lubelskie